

К. М. СКИБА

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ПЕРЕКЛАДАЧІВ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ США

З'ясовано, що в умовах сучасного інтенсивного розвитку міжнародних відносин збільшується міжмовна комунікація, а тому помітно зростає роль фахових перекладачів. Встановлено, що у США, які належать до лідерів надання освітніх послуг у світі, існує диференційована мережа вищих навчальних закладів (ВНЗ), котрі пропонують багаторівневі навчальні програми підготовки перекладачів, зокрема за такими освітньо-кваліфікаційними рівнями: асоціат, бакалавр, магістр, доктор наук. Показано, що, крім академічного навчання, в цій країні діють курси і програми для отримання сертифіката перекладача. Відзначено, що професійна підготовка перекладачів у системі вищої освіти США є багаторівневою, передбачає спеціалізацію, враховує тенденції ринку праці і надає широкі можливості вибору власної траєкторії навчання як студентам, так і практикуючим перекладачам. Обґрунтовано положення, що досвід організації і діяльності результативної системи підготовки перекладачів в американських ВНЗ може стати перспективним для української вищої школи.

Ключові слова: перекладач, система вищої освіти США, освітньо-кваліфікаційний рівень, програма підготовки перекладачів, спеціалізація перекладацької освіти.

Е. Н. СКИБА

ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА ПЕРЕВОДЧИКОВ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ США

Отмечено, что в условиях современного интенсивного развития международных отношений увеличивается межъязыковая коммуникация и поэтому заметно возрастает роль профессиональных переводчиков. Установлено, что в США, которые являются лидером в предоставлении образовательных услуг в мире, существует дифференцированная сеть вузов, предлагающих многоуровневые учебные программы подготовки переводчиков, в частности по таким образовательно-квалификационным уровням: ассоциат, бакалавр, магистр, доктор наук. Показано, что, кроме академического обучения, в этой стране действуют курсы и программы для получения сертификата переводчика. Отмечено, что профессиональная подготовка перекладчиков в системе высшего образования США является многоуровневой, предполагает специализацию, учитывает тенденции рынка труда и предоставляет широкие возможности выбора собственной траектории обучения как студентам, так и практикующим переводчикам. Обосновано положение, что опыт организации и функционирования результативной системы подготовки переводчиков в американских вузах может стать перспективным для украинских высшей школы.

Ключевые слова: переводчик, система высшего образования США, образовательно-квалификационный уровень, программа подготовки переводчиков, специализация переводческого образования.

K. SKYBA

PROFESSIONAL TRAINING OF TRANSLATORS IN THE US EDUCATION SYSTEM

The intensive development of international relations affects the increase in cross-language communication. The role of professional translators is growing. The honourable first place among the leaders in the educational services provision is occupied by the United States of America. Differentiated network of educational institutions of the USA offers multi-level training programs for translators and interpreters. Experience in the organization and functioning of an American translators' training system is promising and useful for Ukrainian educators. US higher educational institutions offer the following translators' training program levels: Associate's degree, Bachelor's degree, Master's degree, Doctorate degree. In addition to academic training the courses and programs to obtain certificates are offered in the United States. In the system

of education of America a multi-level translators' training suggests specialization, takes into account labour market trends and provides a wide choice of the path of learning of both students and already practicing translators.

Keywords: *translator, US higher education system, educational qualification level, training program for interpreters, translation training specialization.*

Розширення міжнародних контактів України, швидкі глобалізаційні та інтеграційні процеси в нинішньому світі впливають не лише на економічне і політичне життя нашої держави. Вони суттєво визначають тенденції розвитку вітчизняної системи освіти, зокрема, зумовлюють потребу переосмислення і перебудову підготовки майбутніх фахівців. Із збільшенням обсягів міжмовної комунікації в усіх сферах життєдіяльності людини і суспільства зростає роль фахових перекладачів, процес підготовки яких в українських ВНЗ не стандартизований і загалом не відповідає визначенням у світі критеріям якості навчання.

Процес реформування вищої освіти в Україні вимагає залучення найкращого світового досвіду. Серед лідерів в наданні освітніх послуг перше місце в сучасному світі беззаперечно займають США. Вони вже давно – провідна держава, що впливає на стан світової економіки та політики. Освіта, відповідно, є фундаментом майбутнього економічного благополуччя для американського суспільства. Високі стандарти країни проєктуються і на галузь вищої освіти, котра залишається провідною сферою, в яку уряд США з року в рік стабільно інвестує значні кошти. Країна має, зокрема, успішний досвід організації та функціонування результативної системи підготовки перекладачів, використання якого може стати корисним для української вищої школи, зумовити необхідні якісні зміни в навчанні майбутніх фахівців з перекладу.

Історію становлення та розвитку вищої освіти США, її структуру, організаційні і педагогічні засади, особливості діяльності вивчали Н. Бідюк, О. Джуринський, О. Карпенко, Л. Кнодель, О. Коваленко, Т. Кошманова, В. Луначек, Ф. Махер, Н. Ничкало, О. Романовська, К. Самохіна, М. Трой й ін. На основі їхніх праць американську вищу школу можна характеризувати як децентралізовану, багатфункціональну, диверсифіковану і професійно спрямовану. Окремі аспекти підготовки майбутніх фахівців в зарубіжній вищій школі розкриті в працях Т. Георгієвої, С. Корсака, І. Марцинківського, А. Парінова, Л. Пуховської, С. Романової та інших науковців. Організаційно-педагогічні аспекти фахової підготовки перекладачів в Україні та закордоном розглядалися в наукових роботах Т. Ганічевої, Ю. Головацької, А. Гроса, Р. Кріса, Т. Кучай, Ф. Лімбах, О. Мартинюк, Г. Мірама, О. Павлик, Е. Піма, Б. Рубрехта, О. Сергєєвої, Н. Соболю, Л. Тархової, Р. Тінслея, Л. Черноватого, О. Чередниченка, А. Янковця та ін. Проте дослідження підготовки перекладачів в системі вищої освіти США вітчизняні науковці розглядали лише частково на певних освітньо-кваліфікаційних рівнях, а не як систему загалом.

Мета статті полягає в ознайомленні зі структурою, рівнем і змістом навчання вищої школи та дослідженні організації професійної підготовки перекладачів в системі освіти США.

У цій країні діє широка диференційована мережа ВНЗ, які пропонують багаторівневі освітні програми з великим вибором професійної спеціалізації. Загалом виокремлюють шість груп цих закладів:

1) різні школи для тих, хто має середню освіту, і напівпрофесійні школи, навчання в яких триває 1–3 роки. Випускники отримують після опанування короткої програми сертифікат про відповідні професійні вміння, а після тривалої програми – асоційований ступінь (Associate Degree) з правом працювати за здобутою спеціальністю чи вступати на третій курс коледжу з бакалаврськими програмами;

2) коледжі з 2-річними освітніми програмами, засвоєння яких дає змогу вступати на третій курс коледжу з бакалаврськими програмами й отримати асоційований ступінь чи фахову ліцензію (Occupational License);

3) коледжі вільних мистецтв (Colleges of Liberal Arts) з викладанням впродовж 4 років переважно загальних дисциплін: економіки, хімії, історії, права тощо і присвоєнням диплома бакалавра з домінуючим академічним і незначним фаховим змістом. Ці заклади займають особливе місце в системі вищої освіти США;

4) загальноосвітні коледжі (comprehensive Colleges), як правило, 4-річні, з присудженням диплома бакалавра чи магістра. В них вивчаються споріднені навчальні курси. Випускникам

присвоюється освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавра гуманітарних наук (Bachelor of Arts) або бакалавра природничих наук (Bachelor of Science). Після успішного закінчення магістратури, навчання в якій триває 1,5–2 роки, випускники здобувають ступені: магістра гуманітарних наук (Master of Arts), магістра природничих наук (Master of Science), магістра мистецтв (Master of Fine Arts), магістра освіти (Master of Education), магістра інженерії (Master of Engineering), магістра теології (Master of Theology) тощо;

5) незалежні фахові школи з бакалаврськими, а інколи й магістерськими дипломами в галузі технології, економіки, мистецтва й ін. Їхні освітні програми близькі до програм ВНЗ першої групи, однак в цих школах працюють більш кваліфіковані викладачі з університетською підготовкою, тож навчання є кращим і тривалішим;

6) університети зі всіма циклами навчання і правом підготовки докторів – найбільш престижні американські ВНЗ. Вони мають в своєму складі коледжі бакалаврського та магістерського рівнів і вище. Їх часто диференціюють за рівнем наукових досліджень (кількістю і тематичним різноманіттям захищених щороку докторських дисертацій), обсягом загального та наукового фінансування, наявністю чи відсутністю медичної школи з досвідною клінікою, спектром факультетів, кількістю викладачів і студентів й співвідношенням між ними тощо. У результаті повного й успішного завершення навчання в університеті присвоюється ступінь доктора філософії (Doctor of Philosophy) [8].

Окрему групу становлять ВНЗ, які широко застосовують сучасні електронні засоби трансляції інформації та організації навчання не звичного заочного, а дистанційного. У США давно є звичною справою телеконференції науковців, а також студентів. Навчання з миттєвим спілкуванням викладача і групи студентів застосовується все більше.

Зауважимо, що дослідники вищої освіти США мають різні думки про типи ВНЗ у цій країні. Так, Л. Кнодель виокремлює лише університети і коледжі [2, с. 18], О. Коваленко називає коледжі, університети і спеціалізовані інститути [3, с. 179], а О. Романовська вказує на чотири категорії навчальних закладів: університети, 4-річні коледжі, технічні навчальні заклади, 2-річні муніципальні коледжі [7, с. 21]. Ми дотримуємося думки, що в систему американських ВНЗ входять університети, 2-річні і 4-річні коледжі, професійні юридичні, медичні та релігійні школи, професійно-технічні заклади.

Зміст вищої освіти в найбільш відомих університетах США включає такі основні групи: «1) біологічні науки (агрокультура, біохімія, біологія, біотехніка, екологія, фармакологія, медицина, мікробіологія та ін.); 2) фізичні науки (геологія, електроніка, фізика, хімія, кераміка, кібернетика, комп'ютерне знання, математика, радіологія, статистика й ін.); 3) гуманітарні науки (філософія, історія, історія мистецтва, класична філологія, мовознавство, музикологія, психолінгвістика тощо); 4) суспільні науки (антропологія, географія, економіка, кримінологія, педагогіка, політологія, психологія, право та ін.)» [1, с. 8–9]. У вітчизняній і зарубіжній педагогічній літературі, на сайтах різних американських освітніх установ, котрі пропонують навчальні курси он-лайн, поняттю «гуманітарні науки» відповідають терміни «вільні мистецтва» чи «загальноосвітні предмети» (Liberal Arts) і «гуманітарні науки» (Humanities), які часто об'єднуються в один термін або визначаються тотожними. Загальноосвітні предмети включають педагогіку, англійську мову, право, історію, історію мистецтв, сучасні мови, політологію, психологію та соціологію. Гуманітарні науки є частиною загальноосвітніх предметів, але з наголосом на мову, літературу, мистецтво, музику, філософію і релігію [4].

Підготовка перекладачів належить до гуманітарних наук. Водночас відповідно до Класифікатора освітніх програм – 2010 (Classification of Instructional Programs – 2010), розробленого Національним центром освітньої статистики департаменту освіти США, спеціальність 16.0103 «Усний і письмовий переклад» (16.0103 Language Translation and Interpretation) входить до напряму підготовки 16.01 «Лінгвістика, порівняльне мовознавство і споріднені з ним науки» (16.01 Linguistic, Comparative and Related Language Studies and Services), що є складовою галузі знань 16 «Іноземні мови, література та лінгвістика» (16 Foreign Languages, Literatures and Linguistics). В анотації спеціальності 16.0103 «Усний і письмовий переклад» вказується, що освітні програми підготовки усних і письмових перекладачів спрямовані на підготовку фахівців з усного та/або письмового перекладу текстів з англійської чи канадської французької мов будь-якою іншою мовою

або навпаки. Вони передбачають інтенсивне вивчення однієї чи кількох іноземних мов, перекладу однією або кількома мовами, синхронного усного перекладу, загального і літературного письмового перекладу, ділового перекладу, технічного перекладу й інших специфічних сфер застосування лінгвістичних навичок [9].

Американські ВНЗ пропонують освітні програми з підготовки перекладачів за такими освітньо-кваліфікаційними рівнями: асоціат (Associate's Degree), бакалавр (Bachelor's Degree), магістр (Master's Degree), доктор наук (Doctor's Degree). Крім академічного навчання, у США активно пропонуються курси і програми для отримання сертифіката, що підтверджують кваліфікацію перекладача в тій чи іншій галузі.

Більшість програм вищої перекладацької освіти представлені ступенем магістра, але є коледжі і університети, які пропонують програми для отримання ступеня асоціата, бакалавра чи доктора. Навчання різних типів перекладу, знайомство з культурою мов, що вивчаються, галузевий переклад – це ключові аспекти в підготовці фахового перекладача. Деякі програми передбачають обрання студентами додаткової спеціалізації в галузі, в якій вони будуть здійснювати переклад. Майбутні перекладачі також проходять практику закордоном або беруть участь у дослідженнях. Випускники програм усіх кваліфікаційних рівнів можуть за бажанням додатково пройти сертифікатні програми для вдосконалення своїх професійних навичок. Крім освітніх і наукових функцій, американські ВНЗ пропонують ще програми безперервного навчання, перепідготовки, консультативні й експертні послуги, стаціонарні і заочні курси різного навчального змісту [8].

Найнижчим освітньо-кваліфікаційним рівнем є асоціат. Навчальні програми для асоціатів тривають 2 роки в коледжі, зорієнтовані на підготовку спеціалізованих перекладачів та включають теорію і практику перекладу, переклад спеціалізований (медичний, юридичний, літературний, переклад термінології та ін.) і комп'ютеризований, навчально-перекладацьку практику. Після закінчення програми випускники можуть отримати асоційований ступінь з прикладних наук в галузі усного та письмового перекладу (Associate of Applied Science Translation and Interpretation Studies), асоційований ступінь мистецтв в галузі усного та письмового перекладу (Associate in Arts Degree: Interpreting/Translating), асоційований ступінь з прикладних наук в галузі технічного (усного та письмового) перекладу з іспанської мови (Associate of Applied Science in Technical Spanish/Translation and Interpretation) тощо.

Ступінь бакалавра в галузі перекладу можна здобути в коледжі чи університеті. Для прийому в них необхідно пред'явити атестат про закінчення середньої школи або скласти тест GED (General Educational Development), що перевіряє рівень загальноосвітньої підготовки. Бакалаврські програми пропонують, як правило, вивчення однієї чи двох іноземних мов на вибір студента. Під час навчання студенти опановують різні техніки перекладу, вивчають термінологію і лінгвістику. Широко пропонуються навчальні практики закордоном. Типовими дисциплінами в бакалавраті є зарубіжна література, світові цивілізації, фонетика та дикція (іноземної мови), технології перекладу, комерційний переклад.

Отримавши ступінь бакалавра перекладу, випускники працюють кваліфікованими перекладачами у правознавстві, видавництві, туризмі, освіті, охороні здоров'я та інших галузях. Для тих, хто завершив бакалаврську програму з перекладу, найпоширенішими є професії перекладача, екскурсовода, літературного перекладача, усного перекладача. Відзначимо, що програм для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра перекладу є набагато менше, ніж програм для здобуття цього ж рівня в галузі іноземних мов.

Наступний після бакалавра – ступінь магістра з перекладу. Здобуваючи його, студенти навчаються перекладати письмове та усне мовлення, вивчають культуру народів, які розмовляють мовами перекладу, а також освоюють галузевий переклад, беруть участь у дослідницьких проектах і проходять навчальні практики. Магістерські програми набагато ширше представлені в американських ВНЗ. У магістратурі вивчають такі предмети: теорія перекладу, практика перекладу, міжкультурна комунікація, комп'ютерне програмне забезпечення для перекладу, художній переклад, юридичний переклад, технічний переклад, фінансовий переклад тощо.

Освітні програми підготовки перекладачів в американських ВНЗ, вважає О. Мартинюк, можна поділити на багатопрофільні (загальні) і вузькопрофільні (спеціалізовані) [5, с. 63].

Навчання за багатопрофільними освітніми програмами, наприклад, за програмою підготовки магістрів гуманітарних наук з письмового та усного перекладу (Master of Arts in Translation and Interpretation programs), зорієнтоване на формування системи знань, вмінь і навичок перекладу текстів різних стилів і жанрів (художньої літератури, наукових і технічних документів, юридичної, економічної, медичної та іншої літератури, публіцистики тощо), навичок перекладацького дослідження.

Однак, як свідчить досвід США, чільне місце у системі вищої освіти займають вузькопрофільні програми, що передбачають спеціалізацію професійної підготовки перекладачів за видами перекладу (письмовий, усний) або галузями спеціалізації (техніка, наука, медицина, судова справа, економіка управління, релігія, література, кінематограф тощо) [5, с. 66]. Випускники здобувають ступені магістра гуманітарних наук, магістра природничих наук, магістра мистецтв, магістра інженерії чи магістра теології за одним із кваліфікаційних напрямів, наприклад, магістр інженерії з технічного перекладу (японська мова) (Master of Engineering in Technical Japanese translation), магістр гуманітарних наук з перекладу і локалізаційного менеджменту (Master of Arts in Translation and Localization Management) й ін. Головною особливістю навчальних планів вузькопрофільних програм є значна кількість у них спеціалізованих дисциплін, що дають змогу додатково отримати необхідні знання в галузі майбутньої професійної діяльності [6, с. 67].

Отримання ступеня доктора філософії надає можливість студентам обрати предмет дослідження у сфері перекладу. Для вступу на деякі докторантські програми потрібно мати ступінь магістра з відповідної галузі. Але переважно, щоб розпочати навчання в докторантурі, треба мати ступінь магістра, бездоганно знати англійську мову та, щонайменше, одну іноземну. Протягом опанування докторської програми студентам читають кілька лекційних курсів з метою розширити їхні знання, здобуті під час навчання в бакалавраті і магістратурі. Проте більшість навчального часу займає участь в дослідницьких проектах. Типовими предметами є практика перекладу, прикладна лінгвістика, тенденції перекладу, термінологія, історія перекладу. Навчання передбачає підготовку студентів до викладання у ВНЗ і проведення науково-дослідної роботи [10].

Навіть опанувавши програми всіх освітньо-кваліфікаційних рівнів та отримавши відповідні ступені, перекладач може продовжувати своє навчання. Усі бажаючі до самовдосконалення, перепідготовки чи професійного зростання можуть пройти курси або закінчити програму, щоб отримати сертифікати, які підтверджують їх кваліфікацію. Навчання може проводитись як безпосередньо в навчальному закладі, так і он-лайн. Його строк визначається освітніми завданнями і може тривати від кількох місяців до двох років.

Американська асоціація перекладачів пропонує кілька сертифікатів для перекладачів з англійської мови на інші та навпаки. Претендент на сертифікат повинен мати відповідну базову освіту і досвід роботи, а також скласти іспит для отримання сертифіката. Таких сертифікатних програм є дуже багато і вони забезпечують позитивну динаміку розвитку безперервної освіти перекладачів у США. Перекладач представляє здобуті сертифікати роботодавцю і клієнтам як додаткове підтвердження своєї професійності.

Відзначимо, що професія перекладача є популярною і перспективною у цій країні. Про широкі можливості працевлаштування випускників перекладацьких програм свідчать дані Бюро статистики праці США, яке прогнозує, що зайнятість перекладачів у країні має збільшитися з 2012 р. до 2022 р. на 46%. Це відбудеться через зростання кількості неангломовних відвідувачів та емігрантів до США і розширення міжнародних зв'язків. Найкращі перспективи щодо працевлаштування матимуть фахівці з перекладу таких мов, як французька, іспанська та німецька, також зростатиме необхідність перекладачів з мов країн Близького Сходу й Азії. Місцевість, де серед населення переважають емігранти, є найкращою для отримання праці перекладачами. Фахівці в галузі юриспруденції, охорони здоров'я, локалізації і мови глухонімих будуть користуватися найбільшим попитом. Щодо оплати праці, то на зарплату перекладача впливають кілька факторів: знання мови, освіта, сертифікати, роботодавець. Згідно з даними Бюро статистики праці США середній річний дохід перекладача в 2014 р. становив 49 320 доларів [11].

Сучасна американська вища школа є законодавцем освітніх тенденцій і йде попереду світової науки та педагогіки. Державна політика США, спрямована на популяризацію власної системи освіти як найкращої в світі, всіляко пропагується і підтримується. Американська система вищої освіти є, з одного боку, диференційованою та цілісною, а з іншого – характеризується відкритістю і прозорістю, гнучкістю у виборі цілей і впровадженні новітніх форм навчання, високим ступенем інтенсивності обміну з соціально-економічним, політичним і науковим простором міжнародного співтовариства.

Аналізуючи систему підготовки перекладачів у вищій школі США, можна зробити висновок, що вона багаторівнева, гнучка, передбачає спеціалізацію, враховує тенденції і зміни ринку праці, надає студентам і практикуючим перекладачам широкі можливості у виборі власної траєкторії фахового навчання і зростання. Професія перекладача є перспективною і популярною в мультикультурній Америці. Враховуючи динамічний розвиток сучасного глобалізованого суспільства, вища освіта США швидко реагує на запити ринку і пропонує майбутнім перекладачам належний вибір програм і спеціалізацій. Разом з академічним навчанням безперервність освіти перекладача забезпечується великим вибором сертифікатних програм і курсів з різними формами навчання і тривалістю. Перекладацька практика студентів більшості американських ВНЗ проходить закордоном, що сприяє швидкому опануванню мовою країни перебування, цілісному ознайомленню з культурою її народу.

Подальші наші дослідження будуть присвячені вивченню використання новітніх інформаційно-комунікативних технологій в системі підготовки перекладачів у вищій школі США.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головінський І. Педагогічна психологія: навч. посібник для вищої школи / І. Головінський. – К.: Аконті, 2003. – 288 с.
2. Кнодель Л. В. Сучасна вища освіта в США / Л. В. Кнодель // Вісник Дніпропетровського університету ім. А. Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія. – 2012. – № 2. – С. 18–23.
3. Коваленко О. Ю. Структура системи освіти США / О. Ю. Коваленко // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: зб. наук. праць. – Запоріжжя, 2009. – Вип. 54. – С. 177–181.
4. Малярчук О. Вища гуманітарна освіта Сполучених Штатів Америки в епоху інформаційного суспільства / О. Малярчук. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/6423/1/11movvgo.pdf>
5. Мартинюк О. В. Порівняльна характеристика програм підготовки магістрів перекладу загального та профільного спрямування: досвід США / О. В. Мартинюк // Збірник наукових праць Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту ім. Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки. – 2010. – Вип. 1 (3). – С. 63–69.
6. Мартинюк О. В. Професійна підготовка магістрів технічного перекладу в університетах США: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / О. В. Мартинюк. – Хмельницький, 2012. – 200 с.
7. Романовська О. О. Досвід вищої освіти Сполучених Штатів Америки ХХ–ХХІ століття. Кн. 2: Особливості вищої освіти США кінця ХХ – початку ХХІ століття: навч. посібник / О. О. Романовська, Ю. Ю. Романовська, О. О. Романовський. – Вінниця: Нова Книга, 2010. – 266 с.
8. Система освіти Сполучених Штатів Америки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://izn.nau.edu.ua/obuchenie/obrazovanie-v-mire/sistema-osviti-s-sh-a/>.
9. Classification of Instructional Programs – 2010: U.S. Department of Education’s National Center for Education Statistics. [Electronic resource]. – Access: <https://nces.ed.gov/ipeds/cipcode/cipdetail.aspx?y=55&cipid=88295>.
10. Translation Degree Program Information. [Electronic resource]. – Access: http://study.com/translation_degree.html.
11. United States Department of Labor. Bureau of Labor Statistics. [Electronic resource]. – Access: <http://www.bls.gov/ooh/media-and-communication/interpreters-and-translators.htm>.

REFERENCES

1. Holovins'kyj I. Pedagogichna psykholohija: navch. posibnyk dla vyschoji shkoly / I. Holovins'kyj. – K.: Akonit, 2003. – 287 s.
2. Knodel L. V. Suchasna vyshcha osvita v SSHa / L. V. Knodel // Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu im. A. Nobelya. Serija: Pedagogika i psykholohiya. – 2012. – N 2. – S. 18–23.

3. Kovalenko O. Yu. Struktura systemy osvity SshA / O. Yu. Kovalenko // Pedahohika i psykholohiya formuvannya tvorchoyi osobystosti: problemy i poshuky: zb. nauk. prats'. – Zaporizhzhya, 2009. – Vyp. 54. – S. 177–181.
4. Malyarchuk O. Vyscha humanitarna osvita spoluchenykh shtativ Ameryky v epokhu informatsiynoho suspil'stva. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://eprints.zu.edu.ua/6423/1/11movvgo.pdf>
5. Martynyuk O. V. Porivnyal'na kharakterystyka prohram pidhotovky mahistriv perekladu zahal'noho ta profil'noho spryamuvannya: dosvid SShA / O. V. Martynyuk // Zbirnyk naukovykh prats' Kremenets'koho oblasnoho humanitarno-pedahohichnoho instytutu im. Tarasa Shevchenka. Serija: Pedahohichni nauky. – 2010. – Vyp. 1 (3). – S. 63–69.
6. Martynyuk O. V. Profesiyna pidhotovka mahistriv tekhnichnoho perekladu v universytetakh SShA: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 / O. V. Martynyuk. – Khmel'nyts'kyj, 2012. – 200 s.
7. Romanovs'ka O. O. Dosvid vyshchoyi osvity Spoluchenykh Shtativ Ameryky XX–XXI stolittya. Kn. 2: Osoblyvosti vyshchoyi osvity SShA kintsya XX – pochatku XXI stolittia: navch. posibnyk / O. O. Romanovs'ka, Yu. Yu. Romanovs'ka, O. O. Romanovs'kyj. – Vinnytsya: Nova Knyha, 2010. – 266 s.
8. Systema osvity Spoluchenykh Shtativ Ameryky. [Elektronnyj resurs] – Rezhym dostupu: <http://izn.nau.edu.ua/obuchenie/obrazovanie-v-mire/sistema-osviti-s-sh-a/>.
9. Classification of Instructional Programs – 2010: U.S. Department of Education's National Center for Education Statistics. [Electronic resource] – Access: <https://nces.ed.gov/ipeds/cipcode/cipdetail.aspx?y=55&cipid=88295>.
10. Translation Degree Program Information. [Electronic resource]. – Access: http://study.com/translation_degree.html.
11. United States Department of Labor. Bureau of Labor Statistics. [Electronic resource] – Access: <http://www.bls.gov/ooh/media-and-communication/interpreters-and-translators.htm>.